

Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління

Кафедра аналітичної економіки та природокористування

Віра Ліщук

***МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКУ
ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ***

Методичні вказівки
до практичних занять магістрів
спеціальності «Економіка» освітньої програми «Економіка довкілля
і природних ресурсів» денної форми навчання

Луцьк 2018

УДК 630.6 (07)
ББК 65.012.1 Я7
С 67

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 8 від 16 травня 2018 року).

Рецензенти: Стрішенець О. М., д.е.н., професор, зав. кафедри аналітичної економіки та природокористування
Московчук А. Т., к.е.н., доцент, декан факультету обліку та фінансів
Луцького національного технічного університету

Ліщук В. І.

С-67 Мікроекономічний аналіз ринку природних ресурсів : методичні вказівки до практичних занять магістрів спеціальності «Економіка» освітньої програми «Економіка довкілля і природних ресурсів» денної форми навчання / Віра Іванівна Ліщук. – Луцьк : Вид-во СНУ, 2018. – 20 с.

У методичних вказівках викладено завдання та методичні поради до виконання практичних занять, вказано літературу і перелік питань для практичних занять та методичні поради до кожної теми.

Рекомендовано для підготовки магістрів спеціальності «Економіка» освітньої програми «Економіка довкілля і природних ресурсів»

УДК 630.6 (07)
ББК 65.012.1 Я7

© Ліщук В.І., 2018
© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2018

Передмова

Дисципліна «Мікроекономічний аналіз ринку природних ресурсів» передбачає розгляд економіко-організаційних закономірностей функціонування ринку природних ресурсів.

Мікроекономічний аналіз ринку природних ресурсів має за мету надати студентам знання та практичні навички з питань економічних процесів, що відбуваються на ринку і пов'язані з використанням природних ресурсів для забезпечення ефективності діяльності.

Процес вивчення дисципліни передбачає розв'язок наступних завдань:

- вивчення попиту і пропозиції природних ресурсів;
- засвоєння теорії невідтворювальних природних ресурсів;
- оволодіння методикою оцінки природних ресурсів;
- ознайомлення з методами державного регулювання ринку природних ресурсів.

«Мікроекономічний аналіз ринку природних ресурсів» є підґрунтям для вивчення таких дисциплін як: економічна оцінка земельних ресурсів, урбоекологія та муніципальна економічна політика тощо.

Загальні положення

Відповідно до навчального плану дисципліна «Мікроекономічний аналіз ринку природних ресурсів» вивчається один семестр і передбачає лекційні та практичні заняття; індивідуальну та самостійну роботу студентів. Передбачено підсумковий контроль у вигляді заліку (у разі недостатньої кількості поточних балів, що набрана студентами) і поточний контроль у вигляді оцінювання: теоретичних знань та виконання модульних контрольних робіт.

Практичні заняття, як форма навчального процесу, дозволяють закріпити та поглибити теоретичні знання, одержані на лекціях і набуті в результаті самостійного вивчення літератури. Рівень поточних знань студентів перевіряється шляхом усних опитувань і виконання логічних завдань з тем.

У методичних вказівках наведено завдання та методичні поради до виконання практичних занять, вказано літературу і перелік питань. Зміст практичних занять формується виходячи з кількості годин, відведених на опрацювання дисципліни. Дисципліна «Мікроекономічний аналіз ринку природних ресурсів» поділяється на два змістові модулі.

На практичні заняття виносяться теми робочої програми, які передбачають обговорення окремих теоретичних та практичних питань.

Завдання та методичні поради до практичних занять

Тема «Загальна характеристика ринку природних ресурсів»

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте спільні та відмінні риси природних ресурсів та природних умов.
2. Які є групи природних ресурсів?
3. Поясніть поділ природних ресурсів на певні види за різними ознаками.
4. Як альтернативна вартість визначає пропозицію природних ресурсів?
5. Проаналізуйте фактори, що визначають пропозицію природних ресурсів.
6. Порівняйте пропозицію відтворювальних і невідтворювальних природних ресурсів.
7. Які особливості має земля як природний ресурс?
8. Поясніть фактори, що визначають пропозицію землі.

Методичні поради

Поясніть як елементи і властивості природи формують природні ресурси і природні умови. Навести поділ природних ресурсів на три групи і види залежно від ознак. Розглянути наукову, екологічну і ринкову класифікацію та реальні, потенційні природні ресурси та їх запаси..

Покажіть взаємозв'язок між основними елементами ринка природних ресурсів.

Поясніть як на основі альтернативної вартості формується пропозиція природних ресурсів і хто буде їх постачальниками. Охарактеризуйте чотири основні фактори, що визначають пропозицію природних ресурсів.

Обґрунтуйте вплив на пропозицію природних ресурсів такої особливості як можливість їх відтворення.

Висвітліть обставини, що визначають особливість землі як природного ресурсу. Розкрийте особливості і фактори пропозиції землі.

Тести для перевірки знань

1. Природні ресурси – це:

- а) частина природи, яка використовується або може бути використана з метою задоволення матеріальних та духовних потреб людини;
- б) елементи і сили природи, які можуть бути використані як предмет споживання або засіб виробництва та їх суспільна корисність змінюється під впливом діяльності людини;
- в) елементи і властивості природи, які не потребують для залучення у виробничий процес витрат праці;
- г) правильна відповідь а) і б).

2. Природні умови – це:

- а) частина природи, яка використовується або може бути використана з метою задоволення матеріальних та духовних потреб людини;
- б) елементи і сили природи, які можуть бути використані як предмет споживання або засіб виробництва та їх суспільна корисність змінюється під впливом діяльності людини;
- в) елементи і властивості природи, які не потребують для залучення у виробничий процес витрат праці;
- г) правильна відповідь а) і б).

3. Водні, земельні, атмосферні і біологічні – це:

- а) наукова класифікація природних ресурсів;
- б) екологічна класифікація природних ресурсів;
- в) ринкова класифікація природних ресурсів;
- г) усі відповіді правильні.

4. Сонячна енергія – це:

- а) вичерпний природний ресурс;
- б) невичерпний природний ресурс;
- в) ресурс внутрішнього призначення;
- г) ресурс експортного призначення.

5. Позабалансові – це природні ресурси:

- а) експлуатація яких економічно доцільна на даний час
- б) експлуатація яких економічно не доцільна на даний час;
- в) що залучені у виробничий процес;
- г) що відомі і вивчені не достатньо детально.

6. Основними продавцями ресурсів будуть:

- а) менш заможні власники;
- б) більш заможні власники;
- в) усі власники;
- г) немає правильної відповіді.

7. Факторами, що визначають пропозицію природних ресурсів є:

- а) термін реалізації ресурсу;
- б) продуктивність ресурсу;
- в) зміна ціни у часі;

г) усі відповіді правильні.

8. Пропозиція невідтворювальних ресурсів буде знижуватися:

- а) якщо темпи зростання цін на ресурси перевищують ставку відсотку на ринку капіталу;
- б) якщо темпи зростання цін на ресурси менше за ставку відсотку на ринку капіталу;
- в) якщо темпи зростання цін на ресурси дорівнюють ставці відсотку на ринку капіталу;
- г) незалежно від ціни на ресурси і ставки відсотку на ринку капіталу.

9. Пропозиція землі має:

- а) нееластичний характер;
- б) еластичний характер;
- в) абсолютно нееластичний характер;
- г) абсолютно еластичний характер.

10. Родючість землі може бути:

- а) природною;
- б) штучною;
- в) економічною;
- г) усі відповіді правильні.

Тема «Теорія попиту на природні ресурси»

Питання для обговорення

1. Поясніть функції, що виконують ринки природних ресурсів в економіці.
2. Що означає похідний характер попиту на ресурс?
3. Назвіть і поясніть фактори, що визначають попит на ресурс з боку виробника.
4. Як виробнича технологія визначає попит на ресурс виробника?
5. Покажіть взаємозв'язок між попитом на товар і попитом на ресурс.
6. Як виробник враховує ціну ресурсу у формуванні попиту?
7. Назвіть ринкові фактори, що визначають попит на ресурс.
8. Обґрунтуйте взаємозв'язок між ціною ресурсів-замінників і комплементарних ресурсів та попитом на ресурс.
9. Як ринковий попит на товар і технологія виробництва визначають попит на ресурс?
10. Охарактеризуйте цінову еластичність попиту на ресурс.
11. Висвітліть фактори впливу на цінову еластичність попиту на ресурс.
12. Поясніть умови, що визначають оптимальне поєднання ресурсів в процесі виробництва товару.

Методичні поради

Охарактеризуйте: функції, що виконує ринок природних ресурсів; сутність первинного та похідного попиту; фактори, що визначають попит на ресурс з боку товаровиробника.

Поясніть виробничу технологію з точки зору показника, що визначає її ефективність та взаємозв'язок між динамікою граничного продукту і попитом на ресурс.

Попит на товар, як фактор формування попиту на ресурс, розглядати за динамікою граничного доходу ресурсу та його формування в різних структурах ринку. Покажіть як граничні витрати ресурсу пов'язані з граничним доходом ресурсу. Обґрунтуйте динаміку попиту на ресурс з врахуванням впливу усіх факторів, що його визначають.

Поясніть вплив ціни ресурсу та нецінових факторів на формування ринкового попиту на ресурс. Детально розгляньте вплив зміни ціни ресурсів-замінників та ресурсів-комплементів на зміну ринкового попиту на ресурс.

Розкрийте сутність цінової еластичності попиту на ресурс та її видів. Поясніть вплив на цінову еластичність попиту на ресурс: цінової еластичності попиту на товар, частки ресурсу у

витратах та кількості ресурсів-замінників. Обґрунтуйте умови, що визначають оптимальну кількість ресурсів у виробництві товару.

Тести для перевірки знань

1. Підприємство збільшує попит на ресурс у тому випадку, якщо:

- а) граничний продукт ресурсу зростає;
- б) граничний продукт ресурсу зменшується;
- в) граничний продукт ресурсу спочатку зменшується, а потім зростає;
- г) граничний продукт ресурсу залишається незмінним.

2. Формування попиту на ресурс підприємством не залежить від:

- а) виробничої технології;
- б) пропозиції ресурсу;
- в) попиту на товар;
- г) ціни ресурсу.

3. Граничний дохід ресурсу підприємства, що реалізує продукцію на ринку чистої конкуренції – це:

- а) добуток граничного продукту на ціну товару;
- б) добуток граничних витрат на ціну ресурсу;
- в) відношення граничного продукту до ціни товару;
- г) відношення граничних витрат до ціни ресурсу.

4. Якщо праця і капітал є ресурсами-комплементами і ціна на капітал знижується, то попит на працю:

- а) буде зменшуватися;
- б) буде зростати;
- в) не змінюється;
- г) може як зростати, так і зменшуватися.

5. Якщо частка ресурсу у загальних витратах є невеликою, то попит на нього:

- а) зменшується на більший відсоток порівняно із відсотком підвищення ціни;
- б) зменшується на менший відсоток порівняно із відсотком підвищення ціни;
- в) збільшується на більший відсоток порівняно із відсотком підвищення ціни;
- г) зменшується на більший відсоток порівняно із відсотком зниження ціни.

6. Якщо попит на товар є еластичним, то попит на ресурс буде:

- а) нееластичним;
- б) з одиничною еластичністю;
- в) еластичним;
- г) абсолютно нееластичним.

7. Якщо ресурс має багато замінників, то попит на нього є:

- а) нееластичним;
- б) еластичним;
- в) абсолютно нееластичним;
- г) абсолютно еластичним.

8. Граничні витрати фірми на ресурс – це:

- а) додаткові витрати на кожну додатково залучену у виробництво одиницю ресурсу;
- б) додаткові витрати, пов'язані з продажем додаткової одиниці продукту;
- в) різниця між загальними і середніми витратами фірми на ресурс;
- г) витрати, пов'язані з виробництвом кожної додаткової одиниці продукції.

9. Чим більше замінників має даний ресурс, тим:

- а) меншим буде попит на нього;
- б) менш еластичним буде попит на нього;
- в) більшим буде попит на нього;

г) більш еластичним буде попит на нього.

10. Граничний дохід ресурсу за умов реалізації блага на ринку недосконалої конкуренції:

- а) буде відповідати ціні;
- б) буде зменшуватися у разі збільшення обсягу реалізації продукції;
- в) розраховується як добуток граничного продукту на ціну товару;
- г) завжди дорівнює граничним витратам ресурсу.

Тема «Теорія ринку невідтворювальних ресурсів»

Питання для обговорення

1. Поясніть сутність невідтворювальних природних ресурсів і порівняйте їх з відтворювальними.
2. Як замітники невідтворювальних природних ресурсів впливають на поведінку їх власників?
3. Поясніть точки зору на проблему виснаження природних ресурсів.
4. Висвітліть передмови теорії Хабберта.
5. У чому суть «кривої Хабберта»?
6. Охарактеризуйте прогнози Хабберта щодо світового видобутку нафти та видобутку у США.
7. Від чого залежить вплив сировинного сектора на економіку?
8. Як Рейнолдс модифікував теорію Хабберта?
9. Проаналізуйте залежність обсягу видобутку і цін природних ресурсів від часу.
10. Поясніть сутність відтворення основних засобів та показників, що його характеризують.

Методичні поради

Поясніть сутність невідтворювальних природних ресурсів та факторів, які можуть вплинути на їх запаси та використання.

Розгляньте різні точки зору на проблему виснаження природних ресурсів і поясніть як кількісний аспект може вплинути на їх динаміку.

Охарактеризуйте настання «нафтового піку» у теорії Хабберта: фази зростання, ріку і виснаження..

Проаналізуйте прогнози Хабберта щодо світового видобутку нафти та видобутку у США з точки зору настання піку. Поясніть вплив сировинного сектора на конкурентоспроможність економіки залежно від ситуацій, що виникають.

Поясніть модифіковану теорію Рейнолдса. Дослідіть взаємозв'язок між обсягом видобутку природного ресурсу, його ціною та часом.

Тести для перевірки знань

1. Запаси корисних копалин – це:

- а) відтворювані природні ресурси;
- б) невідтворювальні природні ресурси;
- в) відтворювані і невідтворювальні природні ресурси;
- г) не природні ресурси.

2. Ліси – це:

- а) відтворювані природні ресурси;
- б) невідтворювальні природні ресурси;
- в) відтворювані і невідтворювальні природні ресурси;
- г) не природні ресурси.

3. Кожна одиниця невідтворювального ресурсу, яка була витрачена:

- а) скорочує величину загального запасу;
- б) збільшує величину загального запасу;
- в) не змінює величину загального запасу;
- г) усі відповіді правильні.

4. Відкриття нових покладів корисних копалин – це:

- а) фізичне збільшення запасів ресурсів;
- б) економічне збільшення запасів ресурсів;
- в) фізичне та економічне збільшення запасів ресурсів;
- г) немає правильної відповіді.

5. Сонячна енергія є:

- а) альтернативою невідтворювальних природних ресурсів;
- б) заміником невідтворювальних природних ресурсів;
- в) комплементом невідтворювальних природних ресурсів;
- г) усі відповіді правильні.

6. Якщо інтенсивність видобутку корисних копалин порівняно з їх запасами є високою, то:

- а) «сировинне» голодування – не можливе;
- б) «сировинне» голодування може настати;
- в) проблема «сировинного» голодування стає гострою;
- г) правильні відповіді б) і в).

7. «Крива Хабберта» за формою нагадує:

- а) коло;
- б) трикутник;
- в) ромб;
- г) дзвін.

8. Прогноз Хабберта щодо світового піку видобутку нафти у 2000 році:

- а) виправдався;
- б) не виправдався;
- в) залишається не однозначним;
- г) немає правильної відповіді.

9. До фази «пік» зростання пропозиції ресурсу:

- а) стримує зростання цін;
- б) стимулює зростання цін;
- в) не впливає на зростання цін;
- г) може як стримувати, так і стимулювати зростання цін.

10. На діяльність суб'єктів, що використовують природні ресурси, в першу чергу, впливає:

- а) обмеженість ресурсів;
- б) невідтворювальність ресурсів;
- в) рівень прибутку;
- г) ефект «виснаження».

Тема «Теорія ринку землі та ренти»

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте землю як всезагальний засіб праці та першоджерело благ.
2. Дайте пояснення обставинам, що впливають на підвищення цінності землі.
3. Як формується сільськогосподарський і несільськогосподарський попит на землю?
4. Поясніть особливості формування попиту на землю.
5. Як марксистська концепція пояснює формування ціни землі?
6. Розгляньте неокласичну концепцію формування ціни землі.

7. Охарактеризуйте ціну землі з точки зору капіталізованої ренти.
8. Поясніть підхід Г. Джорджа щодо запровадження податку на землю.
9. Розгляньте основні аспекти рентних відносин.
10. Як вчені пояснювали виникнення ренти?
11. Охарактеризуйте і порівняйте різні види ренти.
12. Що таке квазірента?

Методичні поради

Розгляньте землю, як специфічний ресурс, з точки зору: джерела благ, засобу праці, фактора, цінність якого постійно зростає та невідновлюваного фактора виробництва.

Охарактеризуйте еластичність сільськогосподарського і несільськогосподарського попиту на землю та факторів, що його визначають.

Поясніть марксистську концепцію формування ціни землі. Неокласичну концепцію ціни землі розглядати з точки зору формування попиту та ціни на продукцію, що вирощується на землі.

Через процес дисконтування покажіть взаємозв'язок між ціною землі та рентою. Охарактеризуйте інші фактори, що впливають на величину ціни землі.

Критично розгляньте погляди Генрі Джорджа щодо запровадження 100% податку на землю.

Охарактеризуйте рентні відносини з точки зору землеволодіння і землекористування. Поясніть як Чернишевський і Маркс пояснювали сутність ренти.

Розгляньте механізм формування диференціальної ренти I і II та монопольної ренти. Висвітліть сучасні погляди щодо формування ренти.

Тести для перевірки знань

1. Цінність землі зростає в наслідок:

- а) збільшення попиту на сільськогосподарську продукцію;
- б) скорочення пропозиції землі;
- в) зростання витрат на виробництво сільськогосподарської продукції;
- г) правильні відповіді а) і б).

2. Пропозиція землі є:

- а) абсолютно еластичною;
- б) абсолютно нееластичною;
- в) еластичною;
- г) нееластичною.

3. Фіксована пропозиція землі означає, що єдиним фактором, що визначає величину плати за землю, є:

- а) попит;
- б) витрати;
- в) держава;
- г) фермер.

4. Сільськогосподарський попит на землю:

- а) є похідним від попиту на сільськогосподарську продукцію;
- б) залежить від родючості ґрунтів;
- в) залежить від розташування сільськогосподарських ділянок;
- г) усі відповіді правильні.

5. Несільськогосподарський попит на землю:

- а) має стійку тенденцію до зростання;
- б) має стійку тенденцію до зниження;
- в) не змінюється;

- г) немає правильної відповіді.
- 6. Ціна землі не може формуватися як грошове вираження її вартості, так вважав:**
- а) Маркс;
 - б) Енгельс;
 - в) Самуельсон;
 - г) правильні відповіді а) і б).
- 7. Ціна землі:**
- а) це капіталізована рента;
 - б) розраховується як $P = R/i$;
 - в) визначається вартістю її граничного продукту;
 - г) усі відповіді правильні.
- 8. Система господарського та іншого використання землі, що склалася у країні під дією об'єктивних чинників або запроваджена державою – це:**
- а) землекористування;
 - б) землеволодіння;
 - в) землерозпорядження;
 - г) усі відповіді правильні.
- 9. Ренту, яку отримують усі власники землі незалежно від її якості, називається:**
- а) монопольною;
 - б) диференціальною I;
 - в) диференціальною II;
 - г) абсолютною.
- 10. На ділянках землі, які дозволяють вирощувати рідкісні культури, утворюється:**
- а) абсолютна земельна рента;
 - б) монопольна земельна рента;
 - в) диференціальна I;
 - г) диференціальна II.

Тема «Аналіз ринків природних ресурсів в Україні»

Питання для обговорення

1. У яких зонах утворюються мінеральні ресурси?
2. Охарактеризуйте групи, на які поділяються мінеральні ресурси.
3. Які родовища мінеральних природних ресурсів має Україна і як вони зосереджені на її території?
4. Проаналізуйте мінеральні ресурси за ступенем розвіданості.
5. Які категорії земель має Україна?
6. Поясніть розподіл земель з точки зору культур, що вирощуються.
7. Які основні причини низької ефективності використання сільськогосподарських угідь в Україні?
8. Розкрити сутність водних ресурсів та їх зміст.
9. Якими водними ресурсами найбільш забезпечена Україна?
10. Висвітліть основні напрями де використовуються водні ресурси.
11. Поясніть зміст лісових ресурсів.
12. Як організовано лісове господарство України?

Методичні поради

Розгляньте розміщення мінеральних ресурсів у поверхневій, середній і глибинній зонах з огляду на наявність корисних копалин.

Залежно від складу та характеру використання в господарстві охарактеризуйте горючі, рудні або металеві і нерудні мінеральні ресурси та їх запаси в Україні. Розгляньте чотири категорії мінеральних ресурсів за ступенем розвіданості та формування запасів.

Висвітліть потенціал земельних ресурсів України: структуру сільськогосподарських угідь, культури, що вирощуються, причини низької ефективності господарювання.

Характеристику водних ресурсів здійснювати з точки зору підземних і наземних вод. Проведіть кількісний та якісний аналіз розподілу водою по території України. Розгляньте використання води у промисловому виробництві, сільському господарстві, гідроенергетиці.

Охарактеризуйте лісовий потенціал України, організацію лісового господарства та проблеми, які виникають.

Тести для перевірки знань

1. Водень, гелій, літій, берилій, бор, як правило, знаходяться у:

- а) поверхневій зоні;
- б) середній зоні;
- в) глибинній зоні;
- г) будь-якій зоні.

2. Україна володіє великими запасами:

- а) залізних руд;
- б) марганцевих руд;
- в) титанових руд;
- г) усі відповіді правильні.

3. Залежно від складу та характеру використання в господарстві корисні копалини поділяються на:

- а) горючі;
- б) рудні або металеві;
- в) нерудні або неметалеві;
- г) усі відповіді правильні.

4. Кольорові, рідкісні, благородні і радіоактивні метали відносяться до:

- а) горючих корисних копалин;
- б) рудних корисних копалин;
- в) нерудних корисних копалин;
- г) правильні відповіді а) і б).

5. Кам'яні будівельні матеріали відносяться до:

- а) горючих корисних копалин;
- б) рудних корисних копалин;
- в) нерудних корисних копалин;
- г) правильні відповіді а) і б).

6. Вітчизняні сільгоспугіддя характеризуються вмістом гумусу:

- а) вищим за середній;
- б) нижчим за середній;
- в) середнім;
- г) дуже високим.

7. У європейських країнах урожайність основних сільськогосподарських культур:

- а) у 2-4 рази нижча, ніж в Україні;
- б) у 2-4 рази вища, ніж в Україні;
- в) така ж як в Україні;
- г) немає правильної відповіді.

8. Причиною низької ефективності використання сільськогосподарських угідь в Україні не є:

- а) слабкість фінансово-економічного становища сільськогосподарських підприємств;
- б) порушення оптимальної структури посівних площ сільгоспкультур;
- в) високий рівень внесення органічних та мінеральних добрив;
- г) низький рівень державної підтримки.

9. Запаси води:

- а) динамічні;
- б) взаємопов'язані;
- в) розрізнені;
- г) правильні відповіді а) і б).

10. Основними напрямками сучасного лісового господарства є:

- а) лісорозведення і лісовідновлення;
- б) охорона і захист лісу;
- в) заготівля та переробка лісових ресурсів;
- г) правильні відповіді а) і б).

Тема «Еколого-економічна оцінка природних ресурсів»

Питання для обговорення

1. Поясніть сутність еколого-економічної оцінки природних ресурсів.
2. Охарактеризуйте функції і фактори природних ресурсів.
3. Що таке максимальна економічна оцінка і ціна природних ресурсів?
4. Поясніть принципи комплексної економічної оцінки.
5. Що передбачає затратний метод оцінки природних ресурсів?
6. Проаналізуйте результатний метод оцінки природних ресурсів.
7. Які платежі визначають економічну оцінку природних ресурсів?
8. Що означає екологічний збиток в оцінці природних ресурсів?

Методичні поради

Обґрунтуйте еколого-економічні аспекти в оцінці природних ресурсів. Поясніть основні функції, які виконують природні ресурси і на яких ґрунтується їх оцінка.

Дослідіть природні фактори, що забезпечують життєдіяльність людини та компоненти, які враховуються в еколого-економічній оцінці природних ресурсів. Поясніть як мінімальна і максимальна економічна оцінка природних ресурсів використовується для обґрунтування ефективності господарських рішень.

Охарактеризуйте такі складники економічної оцінки як: комплексність, урахування переваги і дефіциту окремих компонентів та господарських дій, що змінюють кількісні та якісні параметри природного потенціалу, регіональний характер і час.

Порівняйте затратний і результатний методи в оцінці природних ресурсів з точки зору: змістовних компонентів; факторів, що впливають; показників, що характеризують; переваг і недоліків.

Визначте види платежів за природні ресурси та особливості їх розрахунку.

Тести для перевірки знань

1. Грошове вираження народногосподарської цінності окремих компонентів природи, що враховує витрати суспільної праці на їх відтворення й охорону – це:

- а) витрати природних ресурсів;

- б) корисність природних ресурсів;
- в) економічна оцінка природних ресурсів;
- г) усі відповіді правильні.

2. Фізіологічні фактори, що забезпечують життєдіяльність людини:

- а) підтримують життєдіяльність людини як біологічного організму;
- б) забезпечують формування людини як особистості;
- в) підтримують функціонування економічної системи і відтворення людини як трудового ресурсу;
- г) регулюють і підтримують стан екосистеми і якість життя людини.

3. Екологічні фактори, що забезпечують життєдіяльність людини:

- а) підтримують життєдіяльність людини як біологічного організму;
- б) забезпечують формування людини як особистості;
- в) підтримують функціонування економічної системи і відтворення людини як трудового ресурсу;
- г) регулюють і підтримують стан екосистеми і якість життя людини.

4. Соціальні фактори, що забезпечують життєдіяльність людини:

- а) підтримують життєдіяльність людини як біологічного організму;
- б) забезпечують формування людини як особистості;
- в) підтримують функціонування економічної системи і відтворення людини як трудового ресурсу;
- г) регулюють і підтримують стан екосистеми і якість життя людини.

5. Рівень економічного ефекту від використання ресурсу в найбільш ефективних напрямках споживання – це:

- а) максимальна економічна оцінка природного ресурсу;
- б) мінімальна економічна оцінка природного ресурсу;
- в) середня економічна оцінка природного ресурсу;
- г) оптимальна економічна оцінка природного ресурсу.

6. Сукупність основних правил, якими необхідно керуватися під час економічної оцінки окремих об'єктів природи – це:

- а) функції економічної оцінки природних ресурсів;
- б) принципи економічної оцінки природних ресурсів;
- в) закони економічної оцінки природних ресурсів;
- г) усі відповіді правильні.

7. Оцінка, яка відображає екологічні, соціальні та інші цінності ресурсу, називається:

- а) економічною;
- б) неекономічною;
- в) соціальною;
- г) екологічною.

8. Оцінювання ресурсів за затратним методом здійснюється з точки зору:

- а) споживача;
- б) виробника;
- в) посередника;
- г) держави.

9. Природоохоронні витрати включають:

- а) екологічні;
- б) витрати, пов'язані з підтриманням природно-ресурсного потенціалу;
- в) витрати суспільного розвитку;
- г) усі відповіді правильні.

10. Зміна корисності довкілля внаслідок його забруднення – це:

- а) екологічний збиток;

- б) екологічний прибуток;
- в) економічний збиток;
- г) економічний прибуток.

Тема «Природна рента як основа оцінювання землі»

Питання для обговорення

1. Поясніть сутність природної ренти та її еволюції.
2. Які фактори визначають природну ренту?
3. Охарактеризуйте земельний кадастр і кадастрове зонування.
4. Проаналізуйте загальну оцінку землі.
5. Які критерії визначають часткову оцінку землі?
6. Порівняйте грошову та експертну оцінку землі.
7. Поясніть методіку грошової оцінки землі.
8. Що включає рента оцінка лісових ресурсів?
9. Як формується лісова рента?
10. Охарактеризуйте інституційну структуру ринку землі.
11. Назвіть інституціональні особливості реформування земельних відносин.
12. Обґрунтуйте напрями формування повноцінного ринку землі.

Методичні поради

Рентні доходи як соціально-економічну категорію характеризувати з точки зору різних видів природної ренти: земельної і квазіренти. Поясніть відмінність ренти та прибутку і факторів, що їх визначають.

Охарактеризуйте земельний кадастр з точки зору диференціації земель сільськогосподарського призначення. Порівняйте кількісну та якісну оцінку землі на основі бонітування.

Визначте критерії загальної і часткової економічної оцінки землі. Порівняйте нормативну та експертну оцінку землі.

Наведіть розрахунок грошової оцінки землі на основі диференціального та абсолютного рентного доходу.

Висвітліть фактори формування лісового доходу на основі витрат на лісовідновлення.

Охарактеризуйте інституційну інфраструктуру ринку землі та інституційні особливості реформування земельних відносин в Україні.

Тести для перевірки знань

1. Дохід від власності на природні невідтворювальні або важковідтворювальні ресурси, який не залежить від економічної діяльності суб'єктів господарювання і виникає в результаті їх експлуатації – це:

- а) рента;
- б) природна рента;
- в) прибуток;
- г) правильні відповіді а) і б).

2. Дохід від власності на відтворювальні ресурси чи продукти, які користуються підвищеним попитом, - це:

- а) рента;
- б) природна рента;
- в) квазірента;
- г) правильні відповіді а) і б).

3. Для визначення величини природної ренти можна використовувати:

- а) норму прибутку;
- б) норму витрат;
- в) норму часу;
- г) усі відповіді правильні.

4. Система необхідних відомостей і документів про місце розташування та правовий режим земельних ділянок, їх розподіл, оцінку, класифікацію тощо – це:

- а) статистика;
- б) облік;
- в) земельний кадастр;
- г) усі відповіді правильні.

5. Бонітування – це:

- а) якісна оцінка землі;
- б) кількісна оцінка землі;
- в) якісна і кількісна оцінка землі;
- г) не пов'язано з оцінкою землі.

6. Оцінювання ефективності вирощування окремих сільськогосподарських культур або видів багаторічних культурних насаджень – це:

- а) загальна оцінка землі;
- б) часткова оцінка землі;
- в) комплексна оцінка землі;
- г) усі відповіді правильні.

7. Критерієм загальної економічної оцінки землі є:

- а) окупність витрат кожної вирощуваної культури;
- б) диференціальний дохід від кожної вирощуваної культури;
- в) врожайність культури в ц/га;
- г) вартість валової продукції.

8. В процесі купівлі-продажу земельних ділянок з урахуванням на них попиту і пропозиції, місцеположення, бонітету визначається:

- а) ціна землі;
- б) грошова оцінка землі ;
- в) експертна оцінка землі;
- г) економічна оцінка землі.

9. Критичний діаметр – це:

- а) величиною, за якою стовбурова рента набуває максимального значення;
- б) величиною, за якою стовбурова рента набуває мінімального значення;
- в) величиною, за якою стовбурова рента набуває нульового значення;
- г) величиною, за якою стовбурова рента набуває середнього значення.

10. В Україні спостерігається тенденція щодо:

- а) зменшення площ сільськогосподарських угідь, які знаходяться в землекористуванні аграрних підприємств;
- б) збільшення площ сільськогосподарських угідь, які знаходяться в землекористуванні аграрних підприємств;
- в) зменшення площ сільськогосподарських угідь, які знаходяться в землекористуванні приватних власників;
- г) усі відповіді правильні.

Тема «Економічний механізм природокористування та регулювання ринку природних ресурсів»

Питання для обговорення

1. Що означає економічний механізм природокористування на макро- і мікрорівні?
2. Поясніть сутність компенсуючого механізму природокористування.
3. Порівняйте стимулюючий і жорсткий механізм природокористування.
4. У яких напрямках може розвиватися паливно-енергетичний комплекс України?
5. Як формується концепція в аграрному секторі?
6. У яких напрямках формується концепція розвитку лісового господарства?
7. Охарактеризуйте інструменти, які використовуються в економічному механізмі природокористування.
8. Які є види регулювання природокористування?
9. Проаналізуйте основні «провали» ринку в екологічній сфері.

Методичні поради

Визначте сутність економічного механізму природокористування та охарактеризуйте компенсуючий, стимулюючий та «жорсткий» типи з точки зору інструментів та напрямів впливу.

Розкрийте сутність механізму паливно-енергетичного комплексу України, розвитку аграрного сектора та лісового комплексу. Визначте основні перспективні напрями формування концепції їх розвитку.

Поясніть сутність сучасної економічної політики в галузі природокористування з точки зору основних інструментів, які використовуються.

Проаналізуйте основні «провали» в екологічній сфері та неефективність методів їх регулювання.

Тести для перевірки знань

1. Компенсуючий механізм природокористування передбачає:

- а) загальні екологічні межі для економічного розвитку галузей;
- б) розвиток еколого-збалансованих і природоохоронних виробництв та видів діяльності;
- в) застосування адміністративних і ринкових важелів та жорсткої податкової, кредитної і штрафної політики;
- г) усі відповіді правильні.

2. Стимулюючий механізм природокористування передбачає:

- а) загальні екологічні межі для економічного розвитку галузей;
- б) розвиток еколого-збалансованих і природоохоронних виробництв та видів діяльності;
- в) застосування адміністративних і ринкових важелів та жорсткої податкової, кредитної і штрафної політики;
- г) усі відповіді правильні.

3. «Жорсткий» механізм природокористування передбачає:

- а) загальні екологічні межі для економічного розвитку галузей;
- б) розвиток еколого-збалансованих і природоохоронних виробництв та видів діяльності;
- в) застосування адміністративних і ринкових важелів та жорсткої податкової, кредитної і штрафної політики;
- г) усі відповіді правильні.

4. Розвиток паливно-енергетичного комплексу України може рухатися у напрямку:

- а) зростання енерговиробництва;
- б) енергозбереження;
- в) енергоефективності;
- г) усі відповіді правильні.

5. Сучасна аграрна політика України спрямована переважно на:

- а) природоємний варіант розвитку агропромислового комплексу;

- б) капіталоемний варіант розвитку агропромислового комплексу;
- в) природоефективний варіант розвитку агропромислового комплексу;
- г) капіталоефективний варіант розвитку агропромислового комплексу.

6. Економічний механізм природокористування:

- а) має враховувати регіональні особливості;
- б) не може бути локального характеру;
- в) може бути локального характеру;
- г) правильні відповіді а) і б).

7. Монополізм економіки України:

- а) призводить до деградації природних ресурсів;
- б) сприяє ефективному використанню природних ресурсів;
- в) сприяє усупільненню природної ренти;
- г) усі відповіді правильні.

8. Оподаткування і субсидування природоохоронної діяльності – це інструмент:

- а) платності природокористування;
- б) екологічного страхування;
- в) економічне стимулювання природоохоронної діяльності;
- г) удосконалення ціноутворення продукції природоексплуатуючих виробництв.

9. Формування цін на рівні екологічної безпеки продукції – це інструмент:

- а) платності природокористування;
- б) екологічного страхування;
- в) економічне стимулювання природоохоронної діяльності;
- г) удосконалення ціноутворення продукції природоексплуатуючих виробництв.

10. Страхування відповідальності підприємств – це інструмент:

- а) платності природокористування;
- б) екологічного страхування;
- в) економічне стимулювання природоохоронної діяльності;
- г) удосконалення ціноутворення продукції природоексплуатуючих виробництв.

Рекомендована література

1. Аналітична економія : Макроекономіка і мікроекономіка : [Навч. посібник]: У 2-х кн. / За ред. С. Панчишина і П. Островерха. – Кн. 2 : Мікроекономіка. – 4-е вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2016. – 437 с.
2. Базилевич В. Д. Мікроекономіка : [Підручник] / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, А. І. Ігнатюк, С. В. Слухай / За ред. В. Д.Базилевича. – К. : Знання, 2007. – 677 с.
3. Базилінська О. Я. Мікроекономіка : [Навч. посібник] / О. Я. Базилінська, О. В. Мініна. 3-є вид., виправлене. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 352 с.
4. Башнянин Г. І. Мікроекономічна теорія : [Навч. посібник] / За ред. Г. І.Башнянина і О. В. Щедрої. – Львів : Новий Світ, 2017. – 640 с.
5. Безугла О. В. Мікроекономіка : [Навч. посібник] / О. В.Безугла, І. І. Постіл – К. : Центр учбової літератури, 2017. – 288 с.
6. Білецька Л. В. Економічна теорія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1541010438078/politekonomiya/ekonomichna_priroda_rentnih_vidnosin.
7. Зінь Е. А. Регіональна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/12461220/rps/vodni_resursi_stan_vikoristannya.
8. Кадышева О. В. Влияние компаний сырьевого сектора на конкурентоспособность экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kk.convdocs.org/docs/index-200392.html>.
9. Концепція комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України (Проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uga-port.org.ua/novosti/ukraina/kontsepts-ya-kompleksno-derzhavno-programi-reform-ta-rozvitku-s-lskogo-gospodarstva->.
10. Концепція реформування та розвитку лісового господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/208-2006-%D1%80>.
11. Косік А. Ф. Мікроекономіка : [Навчальний посібник] / А. Ф. Косік, Г. Е. Гронтковська. 3-є вид. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 437 с.
12. Макконнелл К. Экономикс : принципы, проблемы, политика / К. Макконнелл, С. Брю. В 2 т. : пер. с англ. II - го изд., 2 ч. – М. : Республика, 1992. – 400с.
13. Маляренко Л. А., Лисак Л. В. Енергетика докільля енергозбереження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://4exam.info/book_123.html.
14. Проблеми вичерпності мінеральних природних ресурсів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buklib.net/books/24149/>.
15. Розміщення продуктивних сил: Посібник / Тарангул Л.Л., Горленко І.О., Євтушенко Г.І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vuzlib.org/rps_index.htm.
16. Рыночная экономика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://d-66-2007.narod.ru/glava5/5_3333.htm.
17. Сторчевой М. А. Основы экономики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://be.economicus.ru/index.php?file=4_3.
18. Філіпенко О. С. Основні природні ресурси України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/18060203/ekonomika/osnovni_prirodni_resursi_ukrayini.
19. Черевко З. Ринок землі в Україні : можливості і проблеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/5816/1/>.
20. Чернявский С. В., Моргунов Е. В. Теоретические аспекты собственности на природные ресурсы // Собственность и рынок. – 2014. – №5. – С. 13-27.

Зміст

Передмова.....	3
Загальні положення.....	3
Завдання та методичні поради до практичних занять.....	3
Тема «Загальна характеристика ринку природних ресурсів».....	3
Тема «Теорія попиту на природні ресурси».....	5
Тема «Теорія ринку невідтворювальних ресурсів».....	7
Тема «Теорія ринку землі та ренти».....	8
Тема «Аналіз ринків природних ресурсів в Україні».....	10
Тема «Еколого-економічна оцінка природних ресурсів».....	12
Тема «Природна рента як основа оцінювання землі».....	14
Тема «Економічний механізм природокористування та регулювання ринку природних ресурсів».....	15
Рекомендована література.....	18

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

Укладач: **Ліщук Віра Іванівна**

Мікроекономічний аналіз ринку природних ресурсів

Методичні вказівки до практичних занять магістрів спеціальності
«Економіка» освітньої програми «Економіка довкілля і природних ресурсів»
денної форми навчання.

Друкується в авторській редакції

Підп. до друку 16.05.2018 Формат 60x84/16. Папір офс.
Гарн. Таймс. Ум. друк. арк. 1,25 Обл.- вид. арк. 1,0 .
Тираж 25 прим. Зам. № 745.

Інформаційно-видавничий центр
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки
43021 м. Луцьк, пр. Волі, 13.
Друк – ІВЦ СНУ ім. Лесі Українки